

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА

**РЕФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ
В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ**

МАТЕРІАЛИ
III Міжнародної науково-практичної конференції
(Суми, 23–24 травня 2019 року)

У двох частинах

Частина 1

Суми
Сумський державний університет
2019

3. Доклад Межучрежденческой группы экспертов по показателям достижения целей в области устойчивого развития от 19.02.2016г. № E/CN.3/2016/2/Rev.1. ООН: Экономический и Социальный Совет. 77 с. URL: <https://unstats.un.org/unsd/statcom/47th-session/documents/2016-2-IAEG-SDGs-Rev1-R.pdf> (дата звернення: 18.04.2019).
4. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 р. № 1618-IV. Дата оновлення: 04.11.2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15> (дата звернення: 18.04.2019).
5. Орлов О.Л. Колективні трудові спори: фундаментальна причина виникнення // Нові завдання та напрями розвитку юридичної науки у XXI столітті: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, м.Одеса, 18-19 січня 2019 року. Одеса: Міжнародний гуманітарний університет, 2019. 84 с.

ПРАВОВА ПРИРОДА ПЛАТЕЖІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ОХОРОНОЮ ПРАВ НА ОБ'ЄКТИ АВТОРСЬКОГО ПРАВА

Плотнікова М.В.

*к.ю.н., доцент кафедри МСПЦПД ННІ права
Сумського державного університету*

Загальні положення щодо правової охорони об'єктів авторського права визначені у Книзі IV Цивільного кодексу України [1], деталізація яких здійснюється у Законі України “Про авторське право і суміжні права” [2]. У зв'язку з реалізацією майнових прав на цей вид об'єктів права інтелектуальної власності законодавство передбачає сплату різного роду платежів, які мають різний характер, підстави та порядок сплати, тому уявляється доцільним розглянути їх правову природу докладніше.

Основний вид платежів – це кошти, що сплачуються за використання об'єктів авторського права згідно укладених авторських договорів. Відповідно до ч. 2 ст. 33 зазначеного Закону авторська винагорода визначається у договорі у вигляді відсотків від доходу, отриманого від використання твору, або у вигляді фіксованої суми чи іншим чином, при цьому її ставки не можуть бути нижчими за мінімальні ставки, встановлені Кабінетом Міністрів України. Не зважаючи на закріплення розмірів мінімальних ставок, зазначені платежі мають цивільно-правовий характер.

У зв'язку з тим, що використання деяких об'єктів авторського та суміжних прав може здійснюватися великою кількістю користувачів, а укладання договорів з правласниками у кожному випадку важко реалізувати, в західноєвропейських країнах склалася система збору винагороди за використання таких об'єктів через організації

колективного управління. В Україні розвиток цієї системи пройшов вже декілька етапів і на даний час Законом України “Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав” [3] внесені суттєві зміни в порядок збору та виплати цієї винагороди. Відповідно до абз. 3 ч. 5 ст. 12 цього Закону запроваджено розширене колективне управління майновими правами на об’єкти авторського права і (або) суміжних прав, яке здійснюється у таких сферах: 1) публічне виконання музичних недраматичних творів з текстом і без тексту, включно з тими творами, що включені до складу аудіовізуальних творів; 2) публічне сповіщення музичних недраматичних творів з текстом і без тексту, включно з тими творами, що включені до складу аудіовізуальних творів, крім кабельної ретрансляції; 3) право на справедливую винагороду, спільну для виконавців та виробників фонограм (відеограм), за публічне виконання фонограм і зафіксованих у них виконань чи публічну демонстрацію відеограм і зафіксованих у них виконань, опублікованих для використання з комерційною метою; 4) право на справедливую винагороду, спільну для виконавців та виробників фонограм (відеограм), за публічне сповіщення фонограм і зафіксованих у них виконань, відеограм і зафіксованих у них виконань, опублікованих для використання з комерційною метою, крім кабельної ретрансляції. Згідно з ч. 3 ст. 20 Закону користувачі зобов’язані до початку використання у своїй діяльності об’єктів авторського права і (або) суміжних прав, крім випадків, передбачених цим Законом та Законом України “Про авторське право і суміжні права”, укласти з організацією колективного управління, яка здійснює управління майновими правами у відповідній сфері, договір про використання об’єктів авторського права і (або) суміжних прав. Тарифи за використання об’єктів авторського та суміжних прав визначає організація колективного управління (ч. 2 ст. 20 цього Закону). Зазначене свідчить про обов’язковість для користувача сплачувати відповідні кошти організаціям колективного управління та неможливість вплинути на розмір таких відрахувань. Однак зазначена обов’язковість є лише способом реалізації прав правовласників, визначених у Цивільному кодексі та Законі України “Про авторське право і суміжні права”, і, на відміну від обов’язкових платежів до бюджетів чи цільових фондів, забезпечує реалізацію приватних інтересів. Свідченням цього є і положення ч. 12 ст. 13 цього Закону, в якій правовласникам надається право вилучити свої майнові права з управління організації, що акредитована для здійснення розширеного колективного управління правами, та здійснювати управління майновими правами самостійно. Тобто можна констатувати, що плата, яку збирають організації колективного управління у випадках розширеного колективного управління майновими правами авторів, також має цивільно-правовий характер, незважаючи на наявність посередника, який визначає розмір цієї плати.

Платежем, підстави та порядок сплати якого відрізняються від попередніх, є виплата у зв'язку з запровадженням в Україні права слідування (ст. 448 Цивільного кодексу України, та ст. 27 Закону України “Про авторське право і суміжні права”), що передбачає право автора або спадкоємців автора оригіналу художнього твору чи оригіналу рукопису літературного твору на частку від суми його публічного продажу. Відповідно до ч. 6 ст. 12 Закону України “Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав” устанавлюється, що до сфер, в яких здійснюється обов'язкове колективне управління об'єктами авторського права і (або) суміжних прав, належить право слідування щодо творів образотворчого мистецтва. Таким чином, на законодавчому рівні визначено розмір даного платежу, підстави та порядок сплати, зокрема обов'язковою є участь посередника у вигляді акредитованої організації колективного управління. О. Мисенко слушно зазначає, що право слідування є водночас і правом вимоги за грошовим зобов'язанням, і обтяженням права власності на оригінальний примірник твору [4]. Не зважаючи на деякі особливості, можна визначити цивільно-правовий характер і цього платежу.

Ще одним платежем, пов'язаним з охороною об'єктів авторського права є збір за державну реєстрацію права автора на твір. Так, Закон України “Про авторське право і суміжні права”, незважаючи на закріплення автоматичності охорони об'єктів авторського права, передбачає можливість засвідчення авторства (авторського права) на оприлюднений чи не оприлюднений твір, факту і дати опублікування твору чи договорів, які стосуються права автора на твір, у будь-який час впродовж строку охорони авторського права шляхом реєстрації свого авторського права у відповідних державних реєстрах. Порядок такої реєстрації та розмір зборів за проведення цієї реєстрації визначено у Постанові Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2001 р. № 1756 [5]. Якщо розглядати правову природу збору, який сплачується у цьому випадку, то він має характер адміністративного збору, що сплачується за надання адміністративної послуги. Відповідно до Закону України “Про адміністративні послуги” адміністративна послуга – результат здійснення владних повноважень суб'єктом надання адміністративних послуг за заявою фізичної або юридичної особи, спрямований на набуття, зміну чи припинення прав та/або обов'язків такої особи відповідно до закону [6]. Щоправда, у ч. 3 ст. 11 зазначеного Закону зазначається, що розмір плати за надання адміністративної послуги (адміністративного збору) і порядок її справляння визначаються законом з урахуванням її соціального та економічного значення. Таким чином, слід констатувати, що в цьому випадку відбувається порушення принципу встановлення адміністративного збору та

порядку його справляння законом [7], тому доцільно вирішити зазначені питання на законодавчому рівні.

Завершуючи характеристику платежів, пов'язаних з охороною об'єктів авторського права, спробуємо визначити правову природу платежу, сплату якого передбачено ч. 3 ст. 30 Закону України “Про авторське право і суміжні права” – це плата за використання на території України творів, що стали суспільним надбанням. Зазначені платежі уповноважений запроваджувати Кабінет Міністрів України, причому, на наш погляд, є абсолютно необґрунтованим визначено канал їх надходження – фонди творчих спілок України. Розміри цих відрахувань визначені у Постанові Кабінету Міністрів України від 3 березня 1992 р. № 108 [8]. У ст. 21 Закону України “Про професійних творчих працівників та творчі спілки” зазначені відрахування визначаються одним з джерел формування майна та коштів творчих спілок [9]. Згадана Постанова № 108 встановлює розміри відрахувань до Літературного фонду України, Музичного фонду України, Театрального фонду України, Журналістського фонду України, Кінематографічного фонду України, Художнього фонду України, Фонду народного мистецтва України, Фонду фотомистецтва України, а також визначає суб'єктів, які зобов'язані здійснювати такі відрахування. Правова природа цих платежів не може вважатися цивільно-правовою, адже одержувачем виступає не конкретний правласник, а відповідна творча спілка, розмір відрахувань визначено нормативно-правовим актом, змінити який користувач не має права. І водночас, такий платіж не є адміністративним збором, адже особа, що використовує об'єкт зазначені об'єкти авторського права, не отримує адміністративної послуги від суб'єкта владних повноважень. Тобто це обов'язковий платіж, що стягується до недержаних фондів, напрями використання яких жодним чином не врегульовані, відповідно відбувається перерозподіл фінансових ресурсів, що здійснюється за межами фінансово-правового регулювання, в тому числі з відсутністю державного контролю за використанням таких коштів. На нашу думку, встановлення обов'язкових платежів, що мають публічний, а не приватний характер, повинно здійснюватися для задоволення публічного інтересу з дотриманням принципів управління публічними фінансами, тому окреслена проблема спеціальних відрахувань до творчих спілок потребує свого вирішення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Цивільний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/435-15>.
2. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 23 грудня 1993 року № 3792-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>.

3. Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав : Закон України від 15 травня 2018 року № 2415-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2415-19#n552>.
4. Мисенко О. Право слідування (“droit de suite”): правова природа та колективне управління. URL: <https://blog.liga.net/user/amyisenko/article/31524>.
5. Про державну реєстрацію авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір : Постанова Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2001 р. № 1756. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1756-2001-%D0%BF>.
6. Про адміністративні послуги : Закону України від 6 вересня 2012 року № 5203-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5203-17>.
7. Плотнікова М. В. Адміністративний збір: деякі проблеми правового регулювання. Концептуальні засади реформування адміністративного права та фінансового права України в сучасних умовах: матеріали Всеукраїнського круглого столу (м. Київ, 2 листопада 2018 р.). Київ, 2018. С. 121.
8. Про розміри відрахувань до фондів творчих спілок України за використання творів літератури та мистецтва : Постанова Кабінету Міністрів України від 3 березня 1992 р. № 108. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/108-92-%D0%BF>.
9. Про професійних творчих працівників та творчі спілки : Закон України від 7 жовтня 1997 року № 554/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/554/97-%D0%B2%D1%80>.

СПОСОБИ ЗАХИСТУ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ СПОЖИВАЧІВ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Бойко В.Б.

*к.ю.н., суддя Апеляційного суду Сумської області у відставці, доцент кафедри
міжнародних відносин
Сумського національного аграрного університету*

Суспільне життя постійно розвивається та ускладнюється. Розвиток ринкових відносин, свободи підприємництва, конкуренції виробників товарів та надавачів послуг наповнюють вітчизняний ринок, розширюють можливості вибору товарів та послуг. Проте Дерпродспоживслужба України відмічає, що суб'єктами господарювання найбільш часто допускаються такі порушення прав споживачів, як відсутність необхідної інформації про продукцію, її виготовлення або реалізація з порушенням вимог нормативно-правових актів стосовно безпеки для життя та здоров'я, порушення правил торгівлі та умов договору, відмова споживачам в реалізації їх прав при придбанні